

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปความเป็นมา วัตถุประสงค์ ขอบเขตและการวิจัย

โลกยุคนี้เป็นยุคไอทีซึ่งข้อมูลข่าวสารไปกันอย่างรวดเร็ว ทำให้เด็กและเยาวชนมีปัญหา จริยธรรมทำให้มีผลกระทบต่อจริยธรรมของเด็กและเยาวชน ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ จึงสนใจที่จะศึกษาปัญหาจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาทั้งสายสามัญและสายอาชีพ ตาม แนวความคิดของท่านพุทธทาส ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี ว่ามีสภาพปัญหาจริยธรรมอย่างไร ระดับใด เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตามแนวความคิดของท่าน พุทธทาส โดยมีวัตถุประสงค์ คือ ศึกษาปัญหาจริยธรรมของนักเรียน เปรียบเทียบปัญหา จริยธรรมของนักเรียน ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องคือ ความหมายของจริยธรรม ประเภทของจริยธรรม ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทางด้านจริยธรรม การประเมินจริยธรรมตามแนวของ โคลเบอร์ก จริยธรรมกับตัวแปรทางสังคม แนวทฤษฎีการปลูกฝังและเสริมสร้างจริยธรรม แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมของท่านพุทธทาส และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๓๖ คน ตามตัวแปร เพศ อายุ ชั้นการศึกษา สถาบันการศึกษา ลักษณะครอบครัว และความรู้ เกี่ยวกับท่านพุทธทาส แบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) แบบการศึกษา ณ จุดเวลา เก็บเก็บข้อมูลจากนักเรียนกลุ่มตัวอย่างด้วยการส่ง แบบสอบถามให้ตอบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaires) แบบ ประเมินค่า (Rating Scale) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test) เมื่อเปรียบเทียบ เพศ อายุ ชั้นปี สายการศึกษา ลักษณะครอบครัวและความรู้เกี่ยวกับท่านพุทธทาส ประเด็นการวิเคราะห์มีข้อมูลทั่วไป ปัญหาจริยธรรม และการเปรียบเทียบปัญหาจริยธรรม ซึ่ง ผลการวิจัยอย่างละเอียดนั้นได้เสนอแล้วในบทที่ ๔ ผลการวิจัยนำเสนอด้วยตารางประกอบการ บรรยายเรียงตามลำดับ คือ ข้อมูลทั่วไป ปัญหาจริยธรรม การเปรียบเทียบปัญหาจริยธรรม

สำหรับบทนี้เป็นบทสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และให้ข้อเสนอแนะเพื่อประยุกต์ใช้ผลการวิจัย ดังนี้

๕.๒ สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

๕.๒.๑ ข้อมูลทั่วไป

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย เพศ อายุ ช่วงชั้นการศึกษา สถาบันการศึกษา ลักษณะของครอบครัว และความรู้เกี่ยวกับท่านพุทธทาส จากแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืน จำนวน ๓๓๖ คน สรุปได้ว่า

เพศชาย จำนวน ๑๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๘ ส่วนเพศหญิง ๑๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๒ เท่านั้น นักเรียนชายมีปริมาณมากกว่านักเรียนหญิง จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑.๖

อายุของนักเรียน มากที่สุดคือ ช่วงอายุ ๑๘ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๖ รองลงมาคือช่วงอายุ ๑๗ ปี จำนวน ๕๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๓ ช่วงอายุ ๑๖ ปี จำนวน ๕๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๓ และ ช่วงอายุ ๑๕ ปีลงมาจำนวน ๘๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๔ เรียงตามลำดับ สรุปได้ว่า นักเรียน ช่วงอายุ ๑๘ ปีขึ้นไป มีปริมาณมากที่สุด และ นักเรียนอายุ อายุ ๑๕ ปีลงมา มีจำนวนน้อยที่สุด

ชั้นปีการศึกษาของนักเรียน มากที่สุดคือ มัธยมศึกษาที่ ๔(ปว.๗๑) จำนวน ๑๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๔ รองลงมาคือ มัธยมศึกษาที่ ๕ (ปว.๗๒) จำนวน ๑๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๒ และ มัธยมศึกษาที่ ๖ (ปว.๗๓) จำนวน ๑๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๔ เรียงตามลำดับ สรุปได้ว่า ชั้นปีการศึกษาของนักเรียนมากที่สุดคือ มัธยมศึกษาที่ ๔(ปว.๗๑) และมัธยมศึกษาที่ ๖ (ปว.๗๓) มีจำนวนน้อยที่สุด

สายการศึกษาของนักเรียน สายสามัญและ สายอาชีพ มีนักเรียน จำนวน ๓๓๖ คน แต่ละสถาบันมีนักเรียน ๑๘๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๐ เท่า ๆ กัน

ลักษณะครอบครัวของนักเรียน มากที่สุด คือ ครอบครัวเดี่ยว จำนวน ๒๖๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๕.๗ รองลงมาคือ ครอบครัวขยาย จำนวน ๑๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๓ เท่านั้น สรุปได้ว่า ครอบครัวเดี่ยวมีปริมาณมากกว่าครอบครัวขยาย จำนวน ๑๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๔

ระดับความรู้เกี่ยวกับท่านพุทธทาสของนักเรียน มากที่สุด คือ ระดับปานกลาง จำนวน ๒๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๐ รองลงมาคือ ระดับมาก จำนวน ๘๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๗ และ น้อยที่สุด คือ ระดับน้อย จำนวน ๔๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๓ เท่านั้น สรุปได้ว่า นักเรียนมีระดับความรู้เกี่ยวกับท่านพุทธทาสของนักเรียน มากที่สุด คือ ระดับปานกลาง รองลงมาคือ ระดับมาก และระดับน้อย ตามลำดับ

๕.๒.๒ ปัญหาจริยธรรม

การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่

จริยธรรมเมื่อเรียงระดับจากมาก ปานกลาง และน้อย มีดังต่อไปนี้

จริยธรรมระดับมาก ในฐานะที่บิดามารดาเลี้ยงดูเราจะต้องเชื่อฟังคำสั่งสอนของท่านเสมอ จริยธรรม คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๕ บุตรควรเลี้ยงดูท่านตลอดไป จริยธรรม คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๐ ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ท่าน จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๖๕.๕ มีความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นการแสดงความรัก และบูชาพระคุณมารดา จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๖๘.๔ ยึดแบบอย่างจากบิดามารดาในการแสดงกิริยามารยาทให้สุภาพอ่อนโยน จริยธรรม คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ ตั้งใจว่าจะประพฤติตนให้เป็นบุตรที่เรียกว่า “อภิชาตบุตร” ดำรงวงศ์สกุลไม่ให้เสียชื่อเสียง จริยธรรม คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๒ ตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียนและประพฤติตนให้เป็นที่น่าไว้วางใจของบิดามารดา ในการรักษาทรัพย์สมบัติของวงศ์ตระกูล จริยธรรม คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๓ เห็นบิดามารดาทำงานยุ่ง นักเรียนจะช่วยทำงานแทนท่านเสมอ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๕๘.๐ เพื่อทดแทนพระคุณท่านควรจะบวช (พระ/เณร หรือบวชชี) ตามขนบธรรมเนียมประเพณี จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๕๖.๗ ก่อนนอนมนต์สวดมนต์ระลึกถึงบุญคุณพ่อแม่ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๓๕.๖ เรียงตามลำดับ

จริยธรรมระดับกลาง ก่อนนอนมนต์สวดมนต์ระลึกถึงบุญคุณพ่อแม่ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๓๘.๘ เพื่อทดแทนพระคุณท่านควรจะบวช (พระ/เณร หรือบวชชี) ตามขนบธรรมเนียมประเพณี จริยธรรม คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๗ เห็นบิดามารดาทำงานยุ่ง ช่วยทำงานแทนท่านเสมอ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๒๗.๕ ยึดแบบอย่างจากบิดามารดาในการแสดงกิริยามารยาทให้สุภาพ

อ่อนโยน จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๒๖.๕ ตั้งใจว่าจะประพฤติตนให้เป็นบุตรที่เรียกว่า “อภิชาตบุตร” ดำรงวงศ์สกุลไม่ให้เสียชื่อเสียง จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๒๕.๓ ตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียนและประพฤติตนให้เป็นที่ไว้วางใจในการรักษาทรัพย์ สมบัติของวงศ์ตระกูล จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๒๑.๐ มีความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นการแสดงความรักและบูชาพระคุณมารดา จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๗.๘ บุตรควรเลี้ยงดูท่านตลอดไป จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๖.๒.๘ ในฐานะที่บิดามารดาเลี้ยงดูเรามาต้องเชื่อฟังคำสั่งสอนของท่านเสมอ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๔.๑ และเมื่อท่านล่วงลับไปแล้วจะทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ท่าน จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๓.๓ เรียงตามลำดับ

จริยธรรมระดับน้อย ก่อนนอนมนต์สวดมนต์ระลึกถึงบุญคุณพ่อแม่ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๒๕.๖ เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วจะทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ท่าน จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๓.๘ ตั้งใจในการศึกษาเล่าเรียนและประพฤติตนให้เป็นที่ไว้วางใจในการรักษาทรัพย์ สมบัติของวงศ์ตระกูล จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๕.๗ เพื่อทดแทนพระคุณท่าน ควรจะบวช (พระ/เณร หรือ บวชชี) ตามขนบธรรมเนียมประเพณี จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๔.๖ เห็นบิดามารดาทำงานยุ่งนักเรียนจะช่วยทำงานแทนท่านเสมอ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๔.๑ มีความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นการแสดงความรัก และบูชาพระคุณมารดา จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๓.๘ บุตรควรเลี้ยงดูท่านตลอดไป จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๓.๘ ตั้งใจว่าจะประพฤติตนให้เป็นบุตรที่เรียกว่า “อภิชาตบุตร” ดำรงวงศ์สกุลไม่ให้เสียชื่อเสียง จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๑.๕ ยึดแบบอย่างจากบิดามารดาในการแสดงกิริยามารยาทให้สุภาพอ่อนโยน จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๕.๖ ในฐานะที่บิดามารดาเลี้ยงดูเรามาต้องเชื่อฟังคำสั่งสอนของท่านเสมอ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๒.๕ ตามลำดับ

การเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์

จริยธรรมเมื่อเรียงระดับจากมาก ปานกลาง และน้อย มีดังต่อไปนี้

จริยธรรมระดับมาก เป็นลูกศิษย์ควรจะยกย่องเชิดชูในความดีของท่านเสมอ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๘๕.๖ ทุกครั้งที่พบครูอาจารย์ควรแสดงความเคารพโดยยกมือไหว้เสมอ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๘๐.๓ ในการพูดคุยกับครูอาจารย์ต้องใช้วาจาสุภาพอ่อนน้อม จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๖๕.๗ ควรหาโอกาสไปเยี่ยมครูอาจารย์ทั้งในเวลาที่ท่านปกติและเจ็บป่วย จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๕๔.๕ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ แต่ครูยังมีบทบาทสำคัญในการชี้แนะแนวทางให้คำปรึกษาด้านวิชาการและแบบอย่างในการประพฤติตน จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๖๐.๕ ๑๔.๖ ครูสอนให้เกิดกำลังใจปัญญาและแก้ปัญหาทางจิตใจ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๖๐.๕ เมื่อครูมีงานขอให้ให้นักเรียนช่วยทำ นักเรียนจะให้ความร่วมมือ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๖๐.๖ แม้ว่า

“เปรียบเทียบเหมือนเรือจ้าง” แต่ความผูกพันระหว่างครูนักเรียนมิได้ลดลง จริยธรรม คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๓ ในขณะที่ครูกำลังสอนเรานักเรียนจะต้องตั้งใจเรียนและฟังครูสอนอย่างมีสติ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๕๘.๒ และฐานะที่เราเป็นลูกศิษย์ ได้เคยได้ถามทุกข์สุขของ ครูอาจารย์เสมอ จริยธรรม คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๔ ตามลำดับ

จริยธรรมระดับกลาง ควรหาโอกาสไปเยี่ยมครูอาจารย์ทั้งในเวลาที่ทำนปกติและเจ็บป่วย จริยธรรม คิดเป็นร้อยละ ๓๗.๘ ฐานะที่เราเป็นลูกศิษย์ ได้เคยได้ถามทุกข์สุขของ ครูอาจารย์เสมอ จริยธรรม คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๐ ในขณะที่ครูกำลังสอนเรานักเรียนจะต้องตั้งใจเรียนและฟังครูสอนอย่างมีสติ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๓๐.๕ เมื่อครูมีงานขอให้นักเรียนช่วยทำ นักเรียนจะให้ความร่วมมือ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๒๖.๑ ในการพูดคุยกับครูอาจารย์ต้องใช้วาจาสุภาพอ่อนน้อม จริยธรรม คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๘ แม้ว่า “เปรียบเทียบเหมือนเรือจ้าง” แต่ความผูกพันระหว่างครูนักเรียนมิได้ลดลง จริยธรรม คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๘ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ แต่ครูยังมีบทบาทสำคัญในการชี้แนะแนวทางให้คำปรึกษาด้านวิชาการและแบบอย่างในการประพฤติตน จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๒๔.๕ ครูสอนให้เกิดกำลังปัญญาและแก้ปัญหาทางจิตใจ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๒๑.๓ ทุกครั้งที่พบครูอาจารย์ควรแสดงความเคารพโดยยกมือไหว้เสมอ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๖.๐ และเป็นลูกศิษย์ควรจะยกย่องเชิดชูในความดีของท่านเสมอ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๘.๖ ตามลำดับ

จริยธรรมระดับน้อย ฐานะที่เราเป็นลูกศิษย์ ได้เคยได้ถามทุกข์สุขของ ครูอาจารย์เสมอ จริยธรรม คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๖ ครูสอนให้เกิดกำลังปัญญาและแก้ปัญหาทางจิตใจ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๗.๘ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ แต่ครูยังมีบทบาทสำคัญในการชี้แนะแนวทางให้คำปรึกษาด้านวิชาการและแบบอย่างในการประพฤติตน จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๔.๖ แม้ว่า “เปรียบเทียบเหมือนเรือจ้าง” แต่ความผูกพันระหว่างครูนักเรียนมิได้ลดลง จริยธรรม คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๕ เมื่อครูมีงานขอให้นักเรียนช่วยทำ นักเรียนจะให้ความร่วมมือ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๓.๓ ในขณะที่ครูกำลังสอนเรานักเรียนจะต้องตั้งใจเรียนและฟังครูสอนอย่างมีสติ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๐.๕ ในการพูดคุยกับครูอาจารย์ต้องใช้วาจาสุภาพอ่อนน้อม จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๘.๕ ควรหาโอกาสไปเยี่ยมครูอาจารย์ทั้งในเวลาที่ทำนปกติและเจ็บป่วย จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๗.๗ ทุกครั้งที่พบครูอาจารย์ควรแสดงความเคารพโดยยกมือไหว้เสมอ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๓.๗ และเป็นลูกศิษย์ควรจะยกย่องเชิดชูในความดีของท่านเสมอ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๔.๘ ตามลำดับ

การเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน

จริยธรรมเมื่อเรียงระดับจากมาก ปานกลาง และน้อย มีดังต่อไปนี้

จริยธรรมระดับมาก ประพฤติตนเป็นกัลยาณมิตร คือการร่วมสุขร่วมทุกข์กับเพื่อนเสมอ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๘๔.๔ ต้องพูดจาที่แสดงความจริงใจต่อกัน จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๘๑.๒ เรามักจะแบ่งปันสิ่งของ ขนม ของเราให้แก่เพื่อนเสมอ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๗๕.๐ ควรช่วยเหลือเพื่อนตามโอกาส จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๗๘.๒ เมื่อเห็นเพื่อนคิดยาเสพติดหาทางเตือนเพื่อนให้เห็นโทษและเลิกละเลย จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๗๑.๐ เมื่อเห็นเพื่อนหนีเรียนเป็นประจำ เราควรดักเตือนให้หยุดการกระทำ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๖๘.๘ ต้องมีขันติ คือความอดทนเมื่อเห็นว่าเพื่อนกำลังประพฤติตัวไม่เหมาะสมต่อเรา จริยธรรมระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ๖๘.๕ เพื่อนแสดงกิริยามารยาทที่ไม่เหมาะสม ดักเตือนให้สติเสมอ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๖๘.๘ เพื่อนมีนิสัยก้าวร้าวต่อผู้อื่น เราควรจะดักเตือนอย่างมีเหตุผล จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๖๗.๕ เมื่อเห็นเพื่อนทำตัวเป็นอันธพาล แนะนำเพื่อนให้มีทมะคือบังคับตัวเองทำให้ดีขึ้น จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๖๖.๐ ตามลำดับ

จริยธรรมระดับกลาง เมื่อเห็นเพื่อนทำตัวเป็นอันธพาล แนะนำเพื่อนให้มีทมะคือบังคับตัวเองทำให้ดีขึ้น จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๒๗.๕ ต้องมีขันติ คือความอดทนเมื่อเห็นว่าเพื่อนกำลังประพฤติตัวไม่เหมาะสมต่อเรา จริยธรรมระดับมาก จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๒๖.๓ เพื่อนแสดงกิริยามารยาทที่ไม่เหมาะสม ดักเตือนให้สติเสมอ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๒๖.๑ เพื่อนมีนิสัยก้าวร้าวต่อผู้อื่น เราควรจะดักเตือนอย่างมีเหตุผล จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๒๕.๐ เมื่อเห็นเพื่อนคิดยาเสพติดหาทางเตือนเพื่อนให้เห็นโทษและเลิกละเลย จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๒๓.๗ เมื่อเห็นเพื่อนหนีเรียนเป็นประจำเราควรดักเตือนให้หยุดการกระทำ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๒๒.๑ เรามักจะแบ่งปันสิ่งของ ขนม ของเราให้แก่เพื่อนเสมอ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๘.๔ ควรช่วยเหลือเพื่อนตามโอกาส จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๕.๗ ต้องพูดจาที่แสดงความจริงใจต่อกัน จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๓.๘ และประพฤติตนเป็นกัลยาณมิตร คือการร่วมสุขร่วมทุกข์กับเพื่อนเสมอ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๓.๐ ตามลำดับ

จริยธรรมระดับน้อย เมื่อเห็นเพื่อนหนีเรียนเป็นประจำเราควรดักเตือนให้หยุดการกระทำ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๕.๑ เพื่อนมีนิสัยก้าวร้าวต่อผู้อื่น เราควรจะดักเตือนอย่างมีเหตุผล จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๓.๕ เมื่อเห็นเพื่อนทำตัวเป็นอันธพาล แนะนำเพื่อนให้มีทมะคือบังคับตัวเองทำให้ดีขึ้น จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๖.๑ ช่วยเหลือเพื่อนตามโอกาส จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๖.๑ ต้องพูดจาที่แสดงความจริงใจต่อกัน จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๕.๐ เห็นเพื่อนคิด

ยาเสพติดหาทางเตือนเพื่อนให้เห็นโทษและเลิกเสพยา จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๕.๓ เพื่อนแสดงกิริยามารยาทที่ไม่เหมาะสม ดักเตือนให้สติเสมอ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๕.๑ ต้องมีขันติ คือความอดทนเมื่อเห็นว่าเพื่อนกำลังประพฤติตัวไม่เหมาะสมต่อเรา จริยธรรมระดับมาก จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๔.๘ ประพฤติตนเป็นกัลยาณมิตร คือการร่วมสุขร่วมทุกข์กับเพื่อนเสมอ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๒.๖ และเรามักจะแบ่งปันสิ่งของ ขนม ของเราให้แก่เพื่อนเสมอ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๒.๖ ตามลำดับ

การเป็นพลเมืองดีของประเทศ

จริยธรรมเมื่อเรียงระดับจากมาก ปานกลาง และน้อย มีดังต่อไปนี้

จริยธรรมระดับมาก เราจะช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๘๒.๒ มีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ มีการเลือกตั้งควรร่วมกิจกรรมด้วยทุกครั้ง จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๘๑.๖ นั่งโดยสารรถประจำทาง เห็นพระภิกษุ/ คนชรา / คนท้อง หรือเด็กเล็กขึ้นรถแต่ไม่มีที่นั่งลุกขึ้นให้นั่งทันที จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๗๖.๕ ชื่อตัวโดยสารรถประจำทางจะต้องเข้าแถวตามลำดับก่อนหลัง จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๗๖.๓ เห็นผู้อื่นได้รับอุบัติเหตุทางรถยนต์ ท่านจะช่วยเหลือทันที จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๗๖.๑ เมื่อได้ยินเพลงชาติต้องยืนตรงทำความเคารพทุกครั้ง จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๗๕.๕ การขับขี่ยานพาหนะจะไม่ฝ่าไฟแดง เมื่อเห็นถนนว่าง จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๗๑.๕ มีความเห็นว่าการเสียภาษีให้รัฐเป็นกิจจำเป็น จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๗๐.๗ เมื่อสงสัยว่ามีผู้ทำลายทรัพย์สินของทางราชการ ควรแจ้งหรือบอกผู้อื่นแจ้งให้เจ้าหน้าที่ทราบทันที จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๖๔.๕ และให้ความร่วมมือในการเกณฑ์ทหาร หรือสมัครเข้าเป็นนักศึกษาวิชาทหาร จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๖๒.๕ ตามลำดับ

จริยธรรมระดับกลาง เมื่อสงสัยว่ามีผู้ทำลายทรัพย์สินของทางราชการ ควรแจ้งหรือบอกผู้อื่นแจ้งให้เจ้าหน้าที่ทราบทันที จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๒๘.๗ มีความเห็นว่าการเสียภาษีให้รัฐเป็นกิจจำเป็น จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๒๕.๓ ให้ความร่วมมือในการเกณฑ์ทหาร หรือสมัครเข้าเป็นนักศึกษาวิชาทหาร จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๒๒.๕ เมื่อได้ยินเพลงชาติต้องยืนตรงทำความเคารพทุกครั้ง จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๙.๗ การขับขี่ยานพาหนะจะไม่ฝ่าไฟแดง เมื่อเห็นถนนว่าง จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๗.๖ ชื่อตัวโดยสารรถประจำทางจะต้องเข้าแถวตามลำดับก่อนหลัง จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๖.๕ นั่งโดยสารรถประจำทาง เห็นพระภิกษุ/ คนชรา / คนท้อง หรือเด็กเล็กขึ้นรถแต่ไม่มีที่นั่งลุกขึ้นให้นั่งทันที จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๕.๗

เห็นผู้อื่นได้รับอุบัติเหตุทางรถยนต์ ท่านจะช่วยเหลือทันที จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๕.๔ มีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ มีการเลือกตั้งความร่วมมือกิจกรรมด้วยทุกครั้ง จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๑.๒ และเราจะช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จริยธรรม คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๕ ตามลำดับ

จริยธรรมระดับน้อย ให้ความร่วมมือในการเกณฑ์ทหาร หรือสมัครเข้าเป็นนักศึกษาวิชาทหาร จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๔.๖ การขับขี่ยานพาหนะจะไม่ฝ่าไฟแดง เมื่อเห็นถนนว่าง จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๐.๕ เห็นผู้อื่นได้รับอุบัติเหตุทางรถยนต์ ท่านจะช่วยเหลือทันที จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๘.๕ นั่งโดยสารรถประจำทาง เห็นพระภิกษุ/ คนชรา / คนท้อง หรือเด็กเล็กขึ้นรถแต่ไม่มีที่นั่งลุกขึ้นให้นั่งทันที จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๗.๔ มีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ มีการเลือกตั้งความร่วมมือกิจกรรมด้วยทุกครั้ง จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๗.๒ ชื่อตัวโดยสารรถประจำทางจะต้องเข้าแถวตามลำดับก่อนหลัง จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๗.๒ เราจะช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จริยธรรม คิดเป็นร้อยละ ๖.๕ เมื่อสงสัยว่ามีผู้ทำลายทรัพย์สินของทางราชการ ควรแจ้งหรือบอกผู้อื่นแจ้งให้เจ้าหน้าที่ทราบทันที จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๖.๔ เมื่อได้ยินเพลงชาติต้องยืนตรงทำความเคารพทุกครั้ง จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๔.๘ และมีความเห็นว่าการเสียภาษีให้รัฐเป็นกิจจำเป็น จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๔.๐ ตามลำดับ

การเป็นศาสนิกชนที่ดีของศาสนา

จริยธรรมเมื่อเรียงระดับจากมาก ปานกลาง และน้อย มีดังต่อไปนี้

จริยธรรมระดับมาก การทำความเข้าใจระหว่างศาสนาเป็นหน้าที่ของศาสนิกชนที่ดี จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๘๐.๓ เดินสวนทางกับพระภิกษุ จะหยุดแสดงความเคารพโดยยกมือไหว้ทุกครั้ง จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๗๖.๖ สร้างความรู้สึกรักที่ดั่งามให้ศรัทธา เลื่อมใสในพระภิกษุทั้งหลายอยู่เสมอ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๗๐.๒ พยายามเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในวันสำคัญต่าง ๆ ของศาสนาพุทธทุกครั้ง จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๖๘.๑ หมั่นบริจาครทรัพย์เพื่อร่วมทำบุญในโอกาสต่าง ๆ เมื่อไปร่วมงานในวัด จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๖๕.๒ พยายามศึกษาธรรมแห่งศาสนาที่ท่านนับถือให้สมกับการเป็นศาสนิกชนที่ดีของศาสนา จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๖๔.๘ พยายามปฏิบัติตามปณิธานของท่านพุทธทาสโดยการตั้งเพื่อนออกจากวัตถุนิยม จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๕๘.๕ ไหว้พระก่อนนอนเป็นประจำ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๕๔.๑ หมั่นรักษาศีลห้าและนั่งสมาธิเป็นประจำ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๕๓.๒ และพยายามหาโอกาสศึกษาธรรมแห่งศาสนาที่ท่านนับถือ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๕๒.๕ ตามลำดับ

จริยธรรมระดับกลาง พยายามหาโอกาสศึกษาธรรมแห่งศาสนาที่ท่านนับถือ
 จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๓๔.๖ หมั่นรักษาศีลห้าและนั่งสมาธิเป็นประจำ จริยธรรมคิดเป็น
 ร้อยละ ๓๒.๗ พยายามปฏิบัติตามปณิธานของท่านพุทธทาสโดยการดึงเพื่อนออกจากวัตถุนิยม
 จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๓๑.๕ ให้อ่านพระก่อนนอนเป็นประจำ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๓๐.๖
 พยายามศึกษาธรรมแห่งศาสนาที่ท่านนับถือให้สมกับการเป็นศาสนิกชนที่ดีของศาสนา จริยธรรม
 คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๗ หมั่นบริจาคทรัพย์เพื่อร่วมทำบุญในโอกาสต่าง ๆ เมื่อไปร่วมงานในวัด
 จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๒๗.๑ พยายามเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในวันสำคัญต่าง ๆ ของศาสนา
 พุทธทุกครั้ง จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๒๕.๓ สร้างความรู้สึกที่ดีงามให้ศรัทธา เลื่อมใสใน
 พระภิกษุทั้งหลายอยู่เสมอ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๒๓.๑ เดินสวนทางกับพระภิกษุ จะหยุด
 แสดงความคารวะโดยยกมือไหว้ทุกครั้ง จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๗.๘ และการทำความเข้าใจ
 ระหว่างศาสนาเป็นหน้าที่ของศาสนิกชนที่ดี จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๕.๒ ตามลำดับ

จริยธรรมระดับน้อย ให้อ่านพระก่อนนอนเป็นประจำ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๕.๑
 หมั่นรักษาศีลห้าและนั่งสมาธิเป็นประจำ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๔.๑ พยายามหาโอกาสศึกษา
 ธรรมแห่งศาสนาที่ท่านนับถือ จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๑๒.๕ พยายามปฏิบัติตามปณิธานของท่าน
 พุทธทาสโดยการดึงเพื่อนออกจากวัตถุนิยม จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๙.๖ หมั่นบริจาคทรัพย์เพื่อ
 ร่วมทำบุญในโอกาสต่าง ๆ เมื่อไปร่วมงานในวัด จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๗.๗ พยายามศึกษา
 ธรรมแห่งศาสนาที่ท่านนับถือให้สมกับการเป็นศาสนิกชนที่ดีของศาสนา จริยธรรมคิดเป็น
 ร้อยละ ๗.๕ สร้างความรู้สึกที่ดีงามให้ศรัทธา เลื่อมใสในพระภิกษุทั้งหลายอยู่เสมอ จริยธรรมคิด
 เป็นร้อยละ ๖.๗ พยายามเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในวันสำคัญต่าง ๆ ของศาสนาพุทธทุกครั้ง
 จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๖.๖ เดินสวนทางกับพระภิกษุ จะหยุดแสดงความคารวะโดยยกมือไหว้
 ทุกครั้ง จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๕.๖ และการทำความเข้าใจระหว่างศาสนาเป็นหน้าที่ของศาสนิก
 ชนที่ดี จริยธรรมคิดเป็นร้อยละ ๔.๕ ตามลำดับ

สรุปได้ว่า ระดับจริยธรรมของนักเรียน มีระดับมาก ปานกลาง และน้อย เมื่อวิเคราะห์
 เกี่ยวกับปัญหาจริยธรรมแล้ว นักเรียนที่มีจริยธรรมในระดับมาก จะมีปัญหาจริยธรรมน้อย
 นักเรียนที่มีจริยธรรมในระดับปานกลาง จะมีปัญหาจริยธรรมปานกลาง และนักเรียนที่มีจริยธรรม
 ในระดับน้อย จะมีปัญหาจริยธรรมมาก

๕.๒.๓ การเปรียบเทียบปัญหาจริยธรรม

การเปรียบเทียบปัญหาจริยธรรมของนักเรียนระหว่างระหว่างนักเรียนที่มีเพศ อายุ ชั้นปี สาขาการศึกษา ลักษณะครอบครัว และความรู้เกี่ยวกับท่านพุทธทาส ได้ผลดังนี้

เพศ

ผลการวิเคราะห์ ทั้ง ๕ ด้าน ปรากฏว่า การเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ การเป็นพลเมืองดีของประเทศไทย และการเป็นศาสนิกชนที่ดีของศาสนา ปัญหาจริยธรรมไม่แตกต่างกัน ยกเว้น การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ และการเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน มีความแตกต่างกัน คือ นักเรียนชายมีปัญหาจริยธรรมมากกว่านักเรียนหญิง

อายุ ผลการทดสอบวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรม ปรากฏว่า การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ การเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ และการเป็นศาสนิกชนที่ดีของศาสนา ปัญหาจริยธรรมไม่แตกต่างกัน คือมีจริยธรรมที่ใกล้เคียงกัน ยกเว้น การเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน คือ นักเรียนที่มีอายุ ๑๕ ปีลงมามีปัญหาจริยธรรมน้อยกว่านักเรียนที่มีอายุ ๑๖ ปีขึ้นไป และนักเรียนที่มีอายุ ๑๕ ปีลงมา มีจริยธรรมน้อยกว่านักเรียนที่มีอายุ ๑๖ ปีขึ้นไป และการเป็นพลเมืองดีของประเทศไทย นักเรียนที่มีอายุ ๑๕ ปีลงมา มีปัญหาจริยธรรมน้อยกว่านักเรียนอายุ ๑๖ ปีขึ้นไป

ชั้นปีการศึกษา ผลการทดสอบวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในแต่ละด้านชั้นปีการศึกษาระหว่างนักเรียน มัธยมศึกษาปีที่ ๔(ปว.๗๑) มัธยมศึกษาปีที่ ๕ (ปว.๗๒) และมัธยมศึกษาปีที่ ๖ (ปว.๗๓) ปรากฏว่าปัญหาจริยธรรมไม่มีความแตกต่างกัน นั่นคือ นักเรียนในแต่ละช่วงปีมีปัญหาจริยธรรมในแต่ละด้านใกล้เคียงกัน

สาขาการศึกษา ผลการวิเคราะห์ ทดสอบความแตกต่างปัญหาจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ระหว่างสาขาศึกษาสายสามัญและสายอาชีพ พบว่า การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ การเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ การเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน การเป็นพลเมืองดีของประเทศไทย และการเป็นศาสนิกชนที่ดีของศาสนา กล่าวคือ ปัญหาจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนสายอาชีพมีปัญหาจริยธรรมมากกว่าสายสามัญทุกด้าน

ลักษณะครอบครัว ผลการวิเคราะห์ ทดสอบความแตกต่างปัญหาจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ลักษณะครอบครัว ระหว่างครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย พบว่า การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ มีจริยธรรมไม่แตกต่างกัน ยกเว้น การเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ การเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน การเป็นพลเมืองดีของประเทศไทย และการเป็นศาสนิกชนที่ดีของศาสนา มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ นักเรียนในครอบครัวเดี่ยวมีปัญหาจริยธรรมมากกว่าครอบครัวขยาย

ระดับความรู้เกี่ยวกับท่านพุทธทาส ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบระดับความรู้เกี่ยวกับท่านพุทธทาส เรียงจากมาก ปานกลาง และน้อย ดังนี้

ความรู้ระดับมาก ด้านพลเมืองดีของประเทศ อันดับแรก รองลงมา ด้านเพื่อนที่ดีของเพื่อน ด้านลูกที่ดีของพ่อแม่ ด้านศิษย์ที่ดีของครู และด้านศาสนิกชนที่ดีของศาสนา ตามลำดับ

ความรู้ระดับปานกลาง ด้านพลเมืองดีของประเทศ อันดับแรก รองลงมา ด้านเพื่อนที่ดีของเพื่อน ด้านศาสนิกชนที่ดีของศาสนา ด้านลูกที่ดีของพ่อแม่ และด้านศิษย์ที่ดีของครู ตามลำดับ

ความรู้ระดับน้อย ด้านเพื่อนที่ดีของเพื่อน อันดับแรก รองลงมา ด้านพลเมืองดีของประเทศ ด้านลูกที่ดีของพ่อแม่ ด้านลูกที่ดีของพ่อแม่ และด้านศาสนิกชนที่ดีของศาสนา ตามลำดับ

การเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับท่านพุทธทาส ตามเพศ อายุ ชั้นปี สายการศึกษา ลักษณะครอบครัว มีดังนี้

๕.๒.๔ การเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับท่านพุทธทาส

การเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับท่านพุทธทาส เมื่อจำแนกตามเพศ รวมทั้งเพศชายและเพศหญิง อายุรวมทั้งหมด ชั้นปีการศึกษารวมทุกชั้นปี สายการศึกษารวมทั้งสายสามัญและสายอาชีพ ลักษณะครอบครัวรวมทั้งครอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยาย เมื่อวิเคราะห์ความรู้เกี่ยวกับท่านพุทธทาส สรุปได้ว่า นักเรียนจำนวน ๓๓๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ มีความรู้เกี่ยวกับท่านพุทธทาส ระดับมาก จำนวน ๘๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๓ ระดับปานกลาง จำนวน ๒๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๐ และระดับน้อย จำนวน ๔๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๓ เหมือนกันทุกตัวแปร

๕.๓ อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาปัญหาจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมสายสามัญและสายอาชีพ ตามแนวความคิดของท่านพุทธทาส ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำแนกตามตัวแปรต่างๆ ได้แก่ เพศ อายุ ชั้นปีการศึกษา สายการศึกษา ลักษณะครอบครัว และความรู้เกี่ยวกับท่านพุทธทาส ข้อค้นพบที่สำคัญคือ

จากข้อมูลทั่วไป พบว่า นักเรียนชายมีปริมาณมากกว่านักเรียนหญิง นักเรียน ช่วงอายุ ๑๘ ปีขึ้นไป มีปริมาณมากที่สุดรองลงมาคือช่วงอายุ ๑๗ ปี ช่วงอายุ ๑๖ ปี และนักเรียนอายุ อายุ ๑๕ ปีลงมา มีจำนวนน้อยที่สุด ชั้นปีการศึกษาของนักเรียน มากที่สุดคือ มัธยมศึกษาที่ ๔ (ปว.๗๑) รองลงมาคือ มัธยมศึกษาที่ ๕ (ปว.๗๒) และ มัธยมศึกษาที่ ๖ (ปว.๗๓) เรียงตามลำดับ สาย

การศึกษาของนักเรียน สายสามัญและ สายอาชีพ มีนักเรียน เท่า ๆ กัน ลักษณะครอบครัวของนักเรียน ครอบครัวเดียวมีปริมาณมากกว่า ครอบครัวขยาย จำนวน ๑๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๔ ระดับความรู้เกี่ยวกับท่านพุทธทาสของนักเรียน มากที่สุด คือ ระดับปานกลาง รองลงมา คือ ระดับมาก และ ระดับน้อย

จากปัญหาจริยธรรมด้านการเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ การเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ การเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน การเป็นพลเมืองดีของประเทศ และการเป็นศาสนิกชนที่ดีของศาสนา เมื่อศึกษาระดับจริยธรรม ประเด็นของจริยธรรมมีทั้ง ระดับมาก ปานกลาง และน้อย จริยธรรมระดับมากที่สุดให้เห็่นว่านักเรียนมีจริยธรรมสูง มีปัญหาจริยธรรมน้อย ส่วนจริยธรรมระดับปานกลาง และระดับน้อย น่าเป็นห่วง เพราะมีแนวโน้มที่จะมีปัญหาจริยธรรมมากขึ้น ผลการวิจัยจากตัวแปรเพศ พบว่า

เมื่อจำแนกตาม เพศ การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ และการเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน มีความแตกต่างกัน คือ นักเรียนชายมีปัญหาจริยธรรมมากกว่านักเรียนหญิง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ ๑ การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ หมายถึง จะต้องเป็นผู้ที่สุภาพอ่อนโยน เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ มีความประพฤติดี รู้จักทดแทนบุญคุณพ่อแม่ มีความซื่อสัตย์ สุจริต ตั้งใจเล่าเรียน มั่นสาบถนงค์ระลึกถึงบุญคุณของท่าน และกตัญญู และการเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน การมีความจริงใจต่อกัน ร่วมสุขร่วมทุกข์ มีจิตใจเมตตาต่อกัน มีความอดทน ตักเตือนเพื่อนและแนะนำเพื่อนในทางที่ดี ช่วยทำงานแทนเพื่อนเมื่อมีโอกาศ และแสดงกริยามารยาทที่ดีต่อกัน จากลักษณะดังกล่าวทั้งเพศหญิงและชายจะมีจริยธรรมอยู่ในเกณฑ์สูง เว้นแต่นักเรียนหญิงสามารถคิดหรือปฏิบัติได้ดีกว่านักเรียนชาย นักเรียนหญิงจึงมีจริยธรรมมากกว่านักเรียนชาย แสดงให้เห็นว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิง มีจริยธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม บ่งบอกถึงบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิโรจน์ นาคชาติ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ เมื่อพิจารณาค่านิยมทางจริยธรรมเชิงปริมาณ พบว่า เยาวชนมีค่านิยมในเชิงบวกสูงมากทั้งด้านศีลธรรม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูกตเวที ความจริงใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประเสริฐ ชูสิงห์ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ และวีระวรรณ อามระดิษ ในปี ๒๕๒๒ ว่านักเรียนมีค่านิยมทางสังคมในเรื่องความกตัญญู ระบบอาวุโส ความซื่อสัตย์ ศาสนา ซึ่งเป็นสิ่งที่พึงามสอดคล้องกับความต้องการของสังคม ในด้านการปฏิบัติตามหลักจริยธรรม เยาวชนดูแลบิดามารดาบ่อยมากถึงร้อยละ ๖๖.๕ และให้ความเคารพนอบน้อมต่อครูอาจารย์ ร้อยละ ๘๑.๗ แสดงว่าเยาวชนมีความกตัญญูกตเวทีและยังพบว่า เยาวชนมีความจริงใจต่อเพื่อนมีการช่วยเหลือผู้อื่นซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมของคนไทย ยังมี รากฐานมาจากพุทธศาสนา แต่เยาวชนบางส่วนไม่ปฏิบัติตามหลักจริยธรรม เช่น การเล่นไพ่ การเที่ยวดิสโก้เทค การดื่มของมึนเมา ซึ่งพุทธทาสภิกขุ ได้ชี้ไว้ว่า สิ่งเหล่านี้เป็นอันตราย

ซึ่งมาจากวัฒนธรรมตะวันตก และยังสอดคล้องกับ อำนาจ ทะพังก์แก และชยันต์ วรรณะภูติ ที่กล่าวว่าจริยธรรมเป็นกลไกอันหนึ่งของสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนในสังคม จริยธรรมจึงทำหน้าที่เป็นบรรทัดฐานของความประพฤติ เป็นสิ่งที่กำหนดว่าอะไรควรประพฤติปฏิบัติ จริยธรรมในความหมายเช่นนี้ จึงคล้ายคลึงกับค่านิยม หรือระเบียบข้อบังคับหรือกฎหมายแต่แตกต่างออกไปในแง่ที่ว่าจริยธรรมนั้น เป็นเรื่องของสิ่งที่ประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความดี และความถูกต้องในสังคมมีจุดหมายปลายทางที่ค้ำจุนงามความดีของสังคมในส่วนร่วม

เมื่อจำแนกตาม อายุ การเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อนและการเป็นพลเมืองดีของประเทศ นักเรียนที่มีอายุต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ ๒ การเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน นักเรียนที่มีอายุน้อยกว่านักเรียนที่มีอายุมากกว่านักเรียนที่มีอายุน้อย คือ นักเรียนที่มีอายุ ๑๕ ปีลงมามีปัญหาจริยธรรมน้อยกว่านักเรียนที่มีอายุ ๑๖ ปีขึ้นไป และนักเรียนที่มีอายุ ๑๕ ปีลงมามีปัญหาจริยธรรมน้อยกว่านักเรียนที่มีอายุ ๑๘ ปีขึ้นไป และการเป็นพลเมืองดีของประเทศ นักเรียนที่มีอายุต่างกัน คือ นักเรียนที่มีอายุ ๑๕ ปีลงมา มีปัญหาจริยธรรมน้อยกว่านักเรียนอายุ ๑๖ ปีขึ้นไป แสดงว่าการเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน หมายถึง การมีความจริงใจต่อกัน ร่วมสุขร่วมทุกข์ มีจิตใจเมตตาต่อกัน มีความอดทน ตักเตือนเพื่อนเมื่อเพื่อนทำในสิ่งไม่ดีและแนะนำเพื่อนในทางที่ดี ให้เพื่อนมีสติเสมอ ช่วยทำงานแทนเพื่อนเมื่อมีโอกาส และแสดงกริยามารยาทที่ดีต่อกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของท่านพุทธทาส ที่กล่าวว่า เพื่อน คือผู้ที่รักใคร่ชอบพอกัน แล้วกระทำความดีต่อกัน เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้ ทั้งลับและเปิดเผยโดยไม่เลือกเพศวัย ความรู้ ชาติ ศาสนา และไม่มีใครคิดร้ายต่อกัน, ผู้ร่วมธุระ, ผู้อยู่ในสภาพหรือลักษณะเดียวกัน เช่น เป็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เพื่อนที่ดีโดยการทำหน้าที่ของเพื่อนที่ดี ดังนี้ เพื่อแบ่งปันลาภที่ตนหามาได้แก่เพื่อน, พุดจามีน้ำใจกับเพื่อน ด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน, ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน, ปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย ร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วยกัน, ซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน รักเพื่อนด้วยความบริสุทธิ์ใจ, ป้องกันเพื่อนผู้ประมาทแล้ว, เมื่อเพื่อนมีภัยเป็นที่พึ่งพำนักได้, ไม่ละทิ้งในยามทุกข์ยาก, ช่วยปกปิดความลับของเพื่อนไม่ให้แพร่งพราย, นับถือตลอดถึงวงศ์ญาติของเพื่อน, ให้อภัยแก่เพื่อนได้. เพื่อนที่ดีอีกนัยหนึ่ง คือ รักกัน, ช่วยเหลือกัน, ให้อภัย, ไม่เอาเปรียบกัน, พุดกันเพราะ ๆ ไม่ทะเลาะรังแกกัน และยังสอดคล้องกับโคลเบอร์ก ได้สรุปผลการศึกษาของเขาว่า จริยธรรมจะมีอยู่ ๓ ระดับใหญ่ ๆ ในแต่ละระดับจะแยกย่อยได้อีกระดับละ ๒ ขั้นรวมเป็น ๖ ขั้น โดยเริ่มจากระดับต่ำสุดไปสู่ระดับสูงสุด ๑. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ ระดับนี้เด็กจะเริ่มรู้จักตัดสินสิ่งที่พบเห็นว่าผิดหรือถูก ดีหรือเลว โดยไม่เข้าใจในกฎเกณฑ์หรือนามธรรมเป็นการตัดสินที่ถูกครอบงำโดยสิ่งภายนอกจริยธรรม ระดับนี้แบ่งออกเป็น ๒ ขั้น คือ ขั้นที่ ๑ เป็นขั้นพื้นฐานแรกสุด ขั้นนี้จริยธรรมจะเกิดขึ้นเพราะต้องการที่จะหลีกเลี่ยงการทำโทษ เด็กจะตัดสินว่าสิ่งใดควรไม่ควร ดีไม่ดี จากการปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใหญ่ทั้งการ

กระทำ การคิด ชั้นที่ ๒ ในขั้นนี้เด็กจะตัดสินว่า สิ่งใดควรไม่ควร ดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิดโดยยึดเอาความพอใจที่มีพื้นฐานจากความต้องการของตนเองเป็นหลัก หรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือ เด็กจะเกิดสำนึกทางจริยธรรมว่า สิ่งใดดีหรือไม่ดี และ การเป็นพลเมืองดีของประเทศ หมายถึงนักเรียนจะต้องมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ทำตนให้เป็นพลเมืองดี ให้การเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม รักษาผลประโยชน์ของสาธารณะ การช่วยเหลือราชการและช่วยเหลือสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ มารศรี จันทรศรี ในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาจริยธรรมของครูและนักเรียนประถมศึกษา” ผลการวิจัยพบว่าคะแนนจริยธรรมด้านความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง ความเสียสละ ความรักชาติและคะแนนจริยธรรมรอบด้านของครูประถมศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวก ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความเคารพต่อกฎหมายบ้านเมือง ความเสียสละ ความรักชาติความสามัคคี และคะแนนจริยธรรมรายด้านและรอบด้านแตกต่างกัน

เมื่อจำแนกตาม **ชั้นปีการศึกษา** ปัญหาจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายนักเรียนชั้นปีที่ต่ำกว่ากับนักเรียนชั้นปีที่สูงกว่ามีปัญหาจริยธรรมไม่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ ๓ มัธยมศึกษาปีที่ ๔ (ปว.๗๑) มัธยมศึกษาปีที่ ๕ (ปว.๗๒) และมัธยมศึกษาปีที่ ๖ (ปว.๗๓) ปรากฏว่าปัญหาจริยธรรมไม่มีความแตกต่างกัน นั่นคือ นักเรียนในแต่ละช่วงปีมีปัญหาจริยธรรมในแต่ละด้านใกล้เคียงกัน แต่เมื่อพิจารณาแล้วบนความไม่แตกต่างกันมากนัก มีจริยธรรมที่สูง แสดงว่ามีปัญหาจริยธรรมน้อย ซึ่งตรงกับแนวคิดของ ประสาท อิศรปริดา อธิบายไว้ว่าลักษณะต่างๆ ของมนุษย์เกี่ยวข้องกับจริยธรรม คือ ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ว่าในสังคมของตนนั้น ถือเอาการกระทำชนิดใดดีหรือไม่ดี ควรหรือไม่ควร ลักษณะของพฤติกรรมประเภทใดที่เหมาะสมหรือไม่ เหมาะสม เจตคติเชิงจริยธรรม คือความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะ เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ หรือควรถูกส่งเสริมแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ หรือค่านิยมในสังคมนั้นพฤติกรรมเชิงจริยธรรมซึ่งเป็นการกระทำที่สังคมเห็นชอบและสนับสนุนมีหลายประเภท เช่น การให้ทานอีกจำพวกหนึ่ง คือ พฤติกรรมในสถานการณ์ที่ช่วยให้บุคคลกระทำผิดกฎเกณฑ์ เพื่อประโยชน์ส่วนตนบางประการ ตัวอย่างเช่น การโกงสิ่งของ เงินทอง หรือคะแนน การลักขโมย การกล่าวเท็จ ซึ่งอาจรวมเรียกว่าพฤติกรรมเกี่ยวกับความไม่ซื่อสัตย์ เป็นต้น และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ สุวรรณณา สถาอานันท์ ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้ศึกษาเรื่องปรัชญาพุทธทาสกับมหายานธรรม พบว่า ท่านพุทธทาสเสนอพื้นฐานการเข้าใจพุทธธรรมด้วยหลัก

สากลภาวะ ๔ ประการ ได้แก่ ภาวะสากลแห่งธรรมะคือคำสอนเรื่องธรรมะคือธรรมชาติ ภาวะธรรมทางภาษาคือการอธิบายเรื่องภาษาคน-ภาษาธรรม ภาวะสากลในการบรรลุธรรมคือการอธิบายเป็นความโน้มเอียง โดยธรรมชาติของสรรพสัตว์ที่บรรลุธรรมและภาวะเสมอกันในทางสังคมคือคำสอนเรื่องความเสมอภาคกันในสังคมของเหล่าสรรพสัตว์ในการพัฒนาตนเองเพื่อบรรลุธรรม และแนวคิดของ ชำนาญ อัมสะอาด ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ศึกษาชีวิตและแผนงานด้านวรรณกรรมของท่านพุทธทาส โดยศึกษาวิเคราะห์ชีวประวัติในด้านการดำเนินชีวิต การศึกษา การเผยแผ่ศาสนา การประพันธ์สรุปละสำคัญได้ว่า วรรณกรรมของพุทธทาสเปรียบเสมือนเป็นไฟส่องทางชีวิตได้อย่างดีเพราะเน้นการปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักไตรสิกขา หัวข้อธรรมะที่ท่านพุทธทาสให้ความสนใจอีกข้อหนึ่ง คือ “อนัตตา” ซึ่งเรื่องเป็นเรื่องการดับ “ตัวกู-ของกู” และสำคัญคือวรรณกรรมของท่านพุทธทาสจะมีทั้งหมดธรรมประยุกต์เพื่อประโยชน์ของปัจเจกบุคคล และหมวดแสดงธรรมประยุกต์

เมื่อจำแนกตาม **สายการศึกษา** ปัญหาจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายระหว่างสายการศึกษาสายสามัญและสายอาชีพ นักเรียนที่เรียนสายอาชีพมีปัญหาจริยธรรมมากกว่านักเรียนสายสามัญ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ ๔ พบว่า การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ การเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ การเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน การเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และการเป็นศาสนิกชนที่ดีของศาสนา นักเรียนสายอาชีพมีปัญหาจริยธรรมมากกว่าสายสามัญทุกด้านพิจารณาเห็นว่า บนความแตกต่างยังชี้ให้เห็นว่านักเรียนสายสามัญและสายอาชีพมีจริยธรรมสูงทุกด้านเช่นกัน แสดงให้เห็นว่า แสดงให้เห็นว่า นักเรียนในสถาบันดังกล่าวมีจริยธรรมที่สอดคล้องกับแนวคิดของ ประสาร ศรีพงษ์เพลิด ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ศึกษาการเปรียบเทียบการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษา พบว่า นักศึกษา ๒ สถาบันโดยภาพรวมและรายด้านมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับที่เหมาะสม และค่าเฉลี่ยของคะแนนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูง อาจเป็นเพราะว่า การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมได้พยายามอย่างต่อเนื่องในทุกระดับ และยังสอดคล้องกับประเภทของจริยธรรมของท่านพุทธทาส ในเรื่อง พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่สังคมยอมรับและนิยมชมชอบ หรืองดเว้นการแสดงพฤติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ หรือค่านิยมในสังคมนั้น พฤติกรรมเชิงจริยธรรมหรือเรียกว่าบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งเป็นการกระทำของเยาวชนที่สังคมไม่เห็นชอบ และไม่สนับสนุนพฤติกรรมในสถานการณ์ที่ชั่วๆ ให้บุคคลกระทำผิดกฎเกณฑ์ทางสังคม ซึ่งไม่สอดคล้องกับ งานวิจัยของ จอห์น เอ็ดเวิร์ด โรมิโอ ในปี ค.ศ. 198๕ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “The Effects of Cognitive Moral Development Instruction on Moral Development Scores of parochial High School Students”) มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการสอนการพัฒนาความรู้จริยธรรมจากคะแนนแบบทดสอบการพัฒนาใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม กลุ่มตัวอย่าง

เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๒๐๑ คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ใช้วิธีการพัฒนาจริยธรรมจากการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โคลเบอร์ก (Kohlberg) วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่า t-test และค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (The Pearson's Product Moment Correlation Technique) ผลการวิจัย พบว่า คะแนนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของทั้ง ๒ กลุ่ม ไม่มีความแตกต่างกัน องค์ประกอบภูมิหลังของ ประชากรด้านเพศ อายุ ชั้นเรียน คะแนนสะสม การศึกษาของมารดาและจำนวนปีการศึกษาในท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับระดับชั้น การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญ

เมื่อจำแนกตาม **ลักษณะของครอบครัว** ปัญหาจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนที่อยู่ในครอบครัวเดี่ยวมีปัญหาจริยธรรมมากกว่าครอบครัวขยาย ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ ๔ พบว่า การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ มีจริยธรรมไม่แตกต่างกัน ยกเว้น การเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ การเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน การเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ และการเป็นศาสนิกชนที่ดีของศาสนา มีความแตกต่างกันแต่ละด้านตามที่กล่าวแล้ว แสดงว่า นักเรียนครอบครัวเดี่ยว มีปัญหาจริยธรรมมากกว่าครอบครัวขยาย จากข้อมูลที่ค้นพบ ครอบครัวเดี่ยวมีปริมาณมากกว่า ๒ เท่าตัวของครอบครัวขยาย แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่อยู่ในครอบครัวเดี่ยว ถึงแม้ว่ามีปริมาณที่มากกว่านักเรียนที่อยู่กับครอบครัวขยาย จากค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) บอกให้ทราบว่า ปัญหาจริยธรรมของนักเรียนที่อยู่ในครอบครัวเดี่ยว มีมากกว่านักเรียนที่อยู่กับครอบครัวขยายเช่นกัน อย่างไรก็ตามในภาพรวมนักเรียนที่อยู่กับครอบครัวเดี่ยวและนักเรียนที่อยู่กับครอบครัวขยาย ต่างก็มีจริยธรรมอยู่ในเกณฑ์สูงเช่นเดียวกับตัวแปรอื่น ๆ ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจวบจิณิก. เรื่องจริยธรรมของเยาวชนไทย, ๒๕๒๐ ทฤษฎีจริยธรรมแทบทุกทฤษฎีจะกล่าวพาดพิงถึงประสบการณ์ทางสังคมของบุคคลว่าเป็นต้น เหตุที่สำคัญอย่างยิ่งของการก่อตั้งและเปลี่ยนแปลงจริยธรรมของบุคคล ถ้าบุคคลได้รับประสบการณ์ทางสังคมที่คล้ายคลึงกัน เช่น อยู่ในกลุ่มคนฐานะเดียวกัน หรือได้รับการอบรมเลี้ยงดูมาคล้าย ๆ กัน แต่มีความสามารถที่จะรับรู้และเข้าใจประสบการณ์นั้นไม่เท่าเทียมกัน ผลกระทบที่เกิดจากประสบการณ์ทางสังคมอันเดียวกันย่อมจะแตกต่างกันไปได้ จึงทำให้จริยธรรมมีความแตกต่างกัน และยังแสดงให้เห็นว่า นักเรียนสายสามัญและสถานอาชีพ ถึงแม้ว่าจะมีปัญหาจริยธรรมที่แตกต่างบ้าง แต่ยังมีสิ่งบ่งชี้ว่านักเรียนยังมีแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับจริยธรรม ให้เป็นที่ยอมรับต่อสังคม ขนบ ธรรมเนียม ประเพณี เพื่อให้อยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ท่านพุทธทาส อินทปัญโญ ให้กล่าวว่า จริยธรรม ได้แก่ “ระเบียบซึ่งมุ่งปฏิบัติให้เกิดความผาสุก ความสงบสุข เนื่องด้วยสังคมเป็นส่วนใหญ่ซึ่งมนุษย์ได้ทำขึ้น บัญญัติขึ้นแต่งตั้งขึ้นตามเหตุผลของมนุษย์ หรือตามความต้องการของมนุษย์นั่นเอง” ความหมายของจริยธรรมจากทัศนะต่าง ๆ

ข้างต้น ทำให้เข้าใจได้ว่า จริยธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์หรือมาตรการอันเกี่ยวกับความเชื่อและการยอมรับอันนำไปสู่การปฏิบัติร่วมกันของบุคคลในสังคม เพื่อบรรลุถึงสภาพชีวิตทรงคุณค่าและสังคมประสบสันติสุขนั่นเอง

เมื่อจำแนกตาม จำแนกตาม เพศ อายุ ชั้นปีการศึกษา สายการศึกษา และลักษณะครอบครัว มีความรู้เกี่ยวกับท่านพุทธทาสระดับปานกลาง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ ๕ พบว่า การเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ การเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ การเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน การเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และการเป็นศาสนิกชนที่ดีของศาสนา เป็นความรู้เกี่ยวกับท่านพุทธทาส มี ๓ ระดับคือ มาก ปานกลาง และน้อย จากการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับท่านพุทธทาสระดับปานกลาง เป็นอันดับแรก รองลงมา มาก และน้อย ตามลำดับ ทุกด้านและตัวแปร แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับท่านพุทธทาส ไม่มากและไม่น้อย ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากการให้ความรู้ของทางโรงเรียนและสื่อต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนให้นักเรียนมีความรู้มากขึ้นแต่ถึงอย่างไรก็ตาม การที่จะมีความรู้เกี่ยวกับท่านพุทธทาสหรือน้อยนั้นย่อมขึ้นอยู่กับตัวนักเรียนเองด้วย สิ่งที่นักเรียนจะได้ความรู้ต้องมันศึกษาหาความรู้ให้ตัวเองด้วยเช่นกัน สิ่งที่นักเรียนควรเรียนรู้เพื่อสอดคล้องกับแนวคิดของท่านพุทธทาส คือ หลัก ๕ ดี อันประกอบด้วย การเป็นบุตรที่ดีของบิดามารดา การเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ การเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน การเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และการเป็นศาสนิกชนที่ดีของศาสนา และแนวคิดทางจริยธรรมของท่านพุทธทาส คือ หลักศีลธรรมเชิงจริยธรรม เจตคติเชิงจริยธรรม เหตุผลเชิงจริยธรรม และพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ก็จะทำให้นักเรียนมีจริยธรรมเกี่ยวกับท่านพุทธทาสสูงขึ้น ปัญหาจริยธรรมก็จะลดน้อยลง ทำให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุขทุกถ้วนหน้า

๕.๔ ข้อเสนอแนะ

ในการให้ข้อเสนอแนะประการแรกข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงประยุกต์ใช้ผลการวิจัยประการที่สอง ข้อเสนอเพื่องานวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๕.๔.๑. ข้อเสนอแนะเพื่อการประยุกต์ใช้ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยศึกษาปัญหาจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาสายสามัญและสายอาชีพ ตามแนวความคิดของท่านพุทธทาส ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ด้านเป็นบุตรที่ดีของพ่อแม่ ด้านเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ ด้านเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน เพศ และ ในสถาบันการศึกษาสาย

สามัญและสาขาศรีพแตกต่างกันจริง ดังนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการประยุกต์ใช้ผลการวิจัยใน
ประการสำคัญ ๒ ประการ ดังนี้

๕.๔.๑.๑ ในการวางแผนงาน/โครงการเพื่อพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนระดับ
มัธยมศึกษาตอนปลาย มุ่งเน้นการพัฒนาจริยธรรม ด้านเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ ด้านเป็นศิษย์ที่ดีของ
ครูอาจารย์ ด้านเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ
และด้านเป็นศาสนิกชนที่ดีของศาสนา โดยมุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ นักเรียนระดับ
มัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งสายสามัญและสาขาศรีพ

๕.๔.๑.๒ ในการเรียนการสอนครูผู้สอนพึงให้ความสำคัญด้านเป็นลูกที่ดีของพ่อ
แม่ ด้านเป็นศิษย์ที่ดีของครูอาจารย์ และ ด้านเป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน โดยมุ่งเน้นหรือปลูกฝังให้
นักเรียนเห็นคุณค่าของพ่อแม่ ครูอาจารย์ และเพื่อน เพื่อยกระดับจริยธรรมของนักเรียนให้สูงขึ้น

๕.๔.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อวิจัยครั้งต่อไปในกระการสำคัญ ๓ ประการ ดังนี้

๕.๔.๒.๑ ในการวิจัยปัญหาจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาสายสามัญ
และสาขาศรีพ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ครั้งต่อไป ควรศึกษาความแตกต่างพฤติกรรมด้านคุณธรรม
จริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาสายสามัญและสาขาศรีพ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

๕.๔.๒.๒ ในการวิจัยปัญหาจริยธรรม ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ครั้งต่อไป ควร
ศึกษาพฤติกรรมคุณธรรมและจริยธรรมของครู ในลักษณะของระดับจริยธรรม การเปรียบเทียบ
พฤติกรรมจริยธรรมระหว่างครูสายสามัญและสาขาศรีพ เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของพฤติกรรม
จริยธรรม อาจพบข้อแตกต่างของพฤติกรรมจริยธรรมครูที่น่าสนใจ

๕.๔.๒.๓ ในการวิจัยด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่เกี่ยวกับแนวความคิดของท่าน
พุทธทาส ควรทำวิจัยเพื่อศึกษาการสร้างชุดการอบรมคุณธรรมจริยธรรมเกี่ยวกับแนวความคิดของ
ท่านพุทธทาส ใช้เป็นองค์ความรู้ เพื่อเผยแพร่คำสอนของท่านพุทธทาสด้าน คุณธรรมและ
จริยธรรมที่เป็นมาตรฐานเดียวกันต่อไป